

ПІДХОДИ ДО РОЗУМІННЯ МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ В ЮРИДИЧНІЙ НАУЦІ

Якщо звернутись до чинного законодавства щодо самого терміну "Інтернет", то можна зробити висновок про відсутність в українському законодавстві єдиного терміну для визначення цього цифрового інформаційного середовища, хоча останнім часом категорія "Інтернет" часто зустрічається в українських законах та підзаконних актах. Проте, в рамках даного дослідження під Інтернетом розумітиметься глобальна система об'єднаних комп'ютерних мереж, що служить для зберігання, транспортування та інших дій з інформацією та дозволяє отримувати доступ до інформації незалежно від місця її розташування.

Мережі Інтернет притаманні ряд ознак, серед яких глобальність, екстериторіальність та інші. Глобальність мережі Інтернет означає охоплення нею всіх країн світу, масштабність поширення. Розвиток бездротових технологій, супутникового зв'язку та інших досягнень сучасних науки й техніки дозволяє швидко розповсюджувати мережею Інтернет будь-які об'єкти інтелектуальної власності у цифровій формі на великі відстані. Якщо паперовий примірник книги раніше міг транспортуватись з однієї точки земної кулі до іншої днями, а у випадку важкодоступності регіону навіть тижнями, то тепер текстовий файл можна переслати за декілька секунд у будь-яке місце планети за допомогою електронної пошти чи інших комп'ютерних систем миттєвого обміну повідомленнями в мережі Інтернет.

Екстериторіальність, як ознака мережі Інтернет, пов'язана з множинністю фактичних місцезнаходжень її провайдерів, користувачів, хостерів тощо. Наприклад, дописувач певного Інтернет-форуму (інтернет-форум є одним з різновидів веб-сайтів, спеціально пристосований для зручного спілкування і обміну думками) порівняно легко може опублікувати на ньому літературний, графічний чи будь-який інший твір, зробивши таким чином його доступним для ознайомлення або копіювання необмеженій кількості осіб. Хоча чинне законодавство прагне абстрагуватись від співвідносного з видавничим визнання публікуванням фактично оприлюдненого в Інтернеті твору, тим не менш наслідки таких дій цілком співвідносні з традиційним опублікуванням творів.

Проблема полягає в тому, що у кожній книги, газети, журналу у паперовому форматі є конкретно-визначений видавець, котрого можна знайти за чітко визначеною адресою у разі необхідності пред'явлення йому претензій. У випадку з Інтернетом дописувач може знаходитись в одній країні, Інтернет-форум відноситись до доменної зони іншої, власник сайту цілком може представляти третю країну. Крім того, сам сайт може знаходитись на серверах четвертої країни. Судовий або адміністративний захист порушених авторських прав в такому випадку видається малоїмовірним.

Показовим в даному випадку стала ситуація з всесвітньо відомим торрент-трекером www.demonoid.me, що за загальновідомими даними знаходиться у приватній власності вихідців з Сербії, які постійно підтримують життєдіяльність сайту. Специфіка торрент-трекера полягає у вміщенні лише посилань на конкретні об'єкти авторського права, що містяться на персональних комп'ютерах користувачів з усього світу (даний сайт має кількомільйонну аудиторію), при цьому формально на самих серверах сайту, які на сьогоднішній день знаходяться в Україні, піратського контенту немає. Однак для користувачів з України (користувачів, IP-адреси яких знаходяться в так званій зоні UA) доступ до сайту заблоковано, щоб формально уникнути потенційних порушень на території країни хостингу. Такий вияв екстериторіальності Інтернету призвів до ситуації, коли у 2007 році під тиском канадської звукозаписувальної організації сайт було тимчасово закрито, але через невеликий проміжок часу його діяльність знов було поновлено. Традиційні юридичні способи боротьби, нажаль, сьогодні безсилі перед екстериторіальністю Інтернету.

Загальнодоступність означає фактичну можливість доступу численної аудиторії до ресурсів мережі Інтернет. Різноманітні статистичні дані, що свідчать про кількомільярдну Інтернет-аудиторію постійно оновлюються, демонструючи невпинне зростання кількості користувачів глобальної мережі та пришвидшення динаміки процесу їх приросту. Для користування мережею Інтернет у більшості країн світу не потрібно жодних адміністративних формальностей. Потенційний користувач повинен лише реалізувати технічну можливість підключення. Велика кількість користувачів глобальної мережі сприяє швидкому розповсюдженню будь-якого контенту, в тому числі й такого, що може порушувати авторські права певних осіб.

Інтерактивність, як одна з невід'ємних ознак мережі Інтернет, пов'язана з існуванням так званого режиму "реального часу", коли певні дії, в тому числі і юридично значимі, можуть вчинятися в режимі он-

лайн. Прикладом вияву інтерактивності в мережі Інтернет є оприлюднення певного твору, після чого, в режимі онлайн, за деякий час після оприлюднення твору, автор вносить до нього зміни. У випадку оприлюднення об'єкту авторських прав на матеріальному носії внесення змін було б ресурсомісткою і складновиконуваною дією. Цифрова форма, що використовується в мережі Інтернет, дає можливість швидко й просто змінювати твір, однак автор не може захиститись від розповсюдження відтворень, зроблених з первинного примірника. Так само, в режимі онлайн, може змінюватись інформація щодо особи автора тощо.

Анонімність, як властивість мережі Інтернет означає можливість користувачів мережі діяти анонімно, тобто не зазначаючи про себе жодної особистої інформації. Також анонімність передбачає можливість ліквідації особою будь-яких слідів своєї діяльності в мережі Інтернет. Поява динамічних IP-адрес та спеціальних програмних засобів, здатних приховувати IP-адреси користувачів або зазначати фіктивні замість реальних, наряду з анонімністю поставила й проблему користування мережею Інтернет від чужого імені.

Анонімність є однією з найсуттєвіших і найнебезпечніших перешкод захисту авторських прав в мережі Інтернет традиційними засобами. Відсутність навіть потенційної можливості виявити особу правопорушника призводить до неможливості притягнення його до відповідальності. Фактично особа, чие авторське право в Інтернеті порушене, часто не може виявити суб'єкта, до якого можна було би адресувати вимогу з відшкодування шкоди тощо.

Отже, можна зробити висновок, що основними ознаками глобальної інформаційної мережі Інтернет, що впливають на особливості захисту в ній об'єктів авторського права є: глобальність, екстериторіальність, загальнодоступність, інтерактивність, анонімність. Наявність таких об'єктивних властивостей мережі Інтернет на тлі класичного протистояння в правовій науці вчених-позитивістів із послідовниками теорії природного права спричинила поляризацію поглядів на захист авторських прав в мережі Інтернет.

Література

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV// Відомості Верховної Ради України.– 2012.– № 42.– Ст. 522.
2. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23.12.1993 р. № 3792-XII // Відомості Верховної Ради України.– 2011.– № 32.– Ст. 314.

Радченко О.М.,
заступник керівника апарату Апеляційного суду м. Києва,
Радченко Я.М.,
студент,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

"ЧОРНІ СПИСКИ" І ЗАХИСТ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ ПАСАЖИРА

Останнім часом у всьому світі спостерігається збільшення кількості інцидентів, що трапляються у зв'язку із протиправною поведінкою окремих пасажирів під час польоту. І як наслідок, перевізники багатьох країн ведуть списки так званих "небажаних пасажирів" або "чорні списки". В результаті громадяни, котрі особливо відзначилися, не можуть користуватися послугами тих авіакомпаній, які постраждали від їх витівок. Не оминула ця тенденція і цивільну авіацію України. Наприклад, на офіційному сайті авіакомпанії "Аеросвіт" пасажирів інформують, що компанія розробила та запровадила систему обліку та моніторингу осіб, які скоїли правопорушення на її рейсах – список небажаних пасажирів авіакомпанії, які позбавляються права користуватися її послугами на строк від одного до десяти років [1].

Право внесення особистих даних пасажирів до списку небажаних пасажирів з відмовою йому в подальших перевезеннях будь-якими рейсами авіакомпанії на термін від 1 до 10 років залишає за собою ТОВ "Авіакомпанія "ЮТей-Україна" [2].

Підґрунтям для цього стала наявність у повітряного перевізника права відмовити в перевезенні пасажирів та багажу для забезпечення безпеки польотів. Зокрема, ч.2 Глави 11 Правил повітряних перевезень пасажирів і багажу, передбачено перелік випадків, коли перевізник може відмовити в перевезенні пасажирів (пасажир відмовився пройти перевірку, становить небезпеку для інших пасажирів тощо). Але особливо хотілося б звернути увагу на право відмовити у випадку, коли пасажир раніше вчиняв вже порушення і "мають місце ознаки того, що така поведінка може повторитися" [3].

Не зачіпаючи питання доцільності створення перевізником списків небажаних пасажирів, з точки зору безпеки польотів, хотілося б проаналізувати можливість їх легального ведення з точки зору діючого законодавства України.

Відповідно до п.1 ч. 1 ст. 2 Закону України "Про захист персональних даних" від 01.06.2010 р., базою персональних даних є іменована су-